

УДК 81'255.4=161.2:82=111"19"

ЕТНІЧНІСТЬ, КОНФЕСІЙНІСТЬ, РАСА В ПОСТКОЛОНІАЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ

Тетяна Дитина

*Львівський національний університет ім. Івана Франка
вул. Університетська 1, Львів, 79000
tetyana_dytyna@yahoo.com*

У статті досліджено способи репрезентації Іншого через етнономінації та інші терміни ідентифікації національності, релігійної належності чи кольору шкіри в англомовній постколоніальній літературі та в українських перекладах. Розкрито вплив етнічності, релігії, раси на перекладацькі стратегії. Авторка з'ясувала, що заміна при перекладі номінації однієї категорії номінацією іншої або надання перекладним відповідникам додаткових конотацій призводить до зміщення оригінальних акцентів постколоніальних текстів.

Ключові слова: переклад, постколоніалізм, Інший, етнономінація, ідентичність.

Постколоніальна теорія активно намагається переосмислити поняття Іншості, що бере початок у західній філософії і нерозривно пов'язане з поняттям ідентичності. В літературі колишнього колонізатора, що робить наголос на відмінності, на протиставленні Себе та Іншого, ця опозиція зумовлює появу, передусім, стереотипних образів: постколоніальна постать Іншого, досі безправна і безголоса, робить спроби оповідати чи, радше, *відповідати* в текстах постколоніальних авторів. Постколоніальний дискурс розкриває «динаміку систем домінування та утиску, наголошує на 'відмінності' як на важливому, навіть центральному, аспекті політичних відносин (на мікро- чи макрорівні), тобто зосереджує увагу на вирішальному значенні Іншості» [10: 47].

Мета статті: визначити, як відбувається репрезентація Іншого шляхом ідентифікації за національністю, релігійною належністю чи кольором шкіри в англомовній постколоніальній літературі, також простежити, яких змін ця репрезентація зазнає в перекладах. Іншими словами, як етнічність, релігія, раса впливають на перекладацькі стратегії. Актуальність дослідження цієї теми зумовлена дедалі більшим проникненням постколоніальної теоретичної думки в українське перекладознавство і потребою його концептуальної відповіді на ці зміни.

У статті матеріалом для аналізу служать україномовні переклади романів постколоніальних авторів: «Опівнічні діти» британського письменника індійського походження, лауреата Букера Букерів Салмана Рушді (переклад Н. Трохим, 2007), «Білі зуби» британської письменниці Зеді Сміт (переклад Р. Семківа і Н. Куликової, 2009), трилогія «Дитинство. Молодість. Літня пора» Нобелівського лауреата 2003 року, південноафриканського письменника Джона Максвела Кутзее (переклад П. Тарашука, 2012) та «Пісня Соломона» американської авторки Тоні Моррісон, лауреатки Нобелівської премії 1993 року (переклад О. Короля, 2007). Згадані твори, які вивчаються у зіставленні з оригіналами, становлять репрезентативну частину

перекладених та виданих в Україні за останнє десятиліття англomовних постколоніальних романів.

Досьогодні уже досліджено, що імперіалізм використовує расову, соціальну, культурну, мовну відмінності як засаду для домінування і контролю над Іншим [9]. А. Дженмохамед стверджує: якщо вважати, що Інший є «невеликовно відмінний», тоді не залишається жодних підстав зрозуміти, чи вважати на позицію Іншості, найлегше в такому випадку заховатися в «безпеці власної культурної перспективи», тому «щире і глибинне усвідомлення Іншості можливе тільки тоді, коли Я зможе заперечити або принаймні винести за дужки цінності, припущення й ідеологію власної культури» [9: 18].

За Е. Саїдом, конструювання Іншого відбувається з метою означити себе, тобто Іншість визначається тими, хто знаходиться в центрі щодо та відповідно до тих, хто її розкриває [5]. Подібну позицію знаходимо в Ю. Ємець-Доброносолової, яка розглядає Чужого як проміжну ланку між Іншим та Ворогом: «Конституювання когось/чогось як Чужого пов'язано з настановою і поглядом, що розрізняються. У структурі погляду виділяється інтерпретатор, контекст виникнення та функціонування, домінуючий код чи система кодів тощо. Отже, беручи за засновкові маркування чогось як Чужого, покладаємося не лише на суб'єктивний смисл і не лише на смисловий контекст. Означування «Чужого» виявляється значущим за умов співприсутності всього названого. Причому особливу увагу варто звернути на пізнавально можливий світ інтерпретатора. Це вказує на те, що погляд має репрезентативний характер; саме в ньому виділяється ідеологічний рівень – загальна система ідейного світосприйняття» [2: 22]. Таким чином, якщо перекладач – це інтерпретатор, на рішення якого впливає власний контекст, ідеологія та культурна перспектива, спробуємо дослідити, як «до- і переконструюється» [2: 22] смисл Іншого в перекладах.

Враховуючи, що в свідомості Свого назви зазвичай набувають позитивної або нейтральної оцінки, а характеристика Чужого коливається від нейтральної до негативної [6: 6], переклад по-своєму впливає на концептуалізацію цих двох понять, при цьому «він творить факти культури, що не конче впливають із логіки її розвитку, але, будучи реальними і живучими, подекуди набувають канонічності» [4: 20]. Це пояснюється амбівалентністю в акті потрактування, яка, за словами Г. Бгабги, зароджується у «третьому просторі»: «Пакт про інтерпретацію ніколи не є простим актом комунікації між 'Я' і 'Ти', зазначеними у висловлюванні. Створення значення вимагає, щоб ці два місця мобілізувалися при проходженні крізь Третій простір, що репрезентує як загальний стан мови, так і конкретні імплікації висловлювання у перформативній та інституційній стратегії, існування яких він 'сам по собі' не може усвідомити» [8: 208].

Завдання цієї розвідки – пояснити, що відбувається з образом Іншого у «третьому просторі» при перекладі англomовної постколоніальної літератури на українську мову. При цьому слід врахувати такі чинники: в оригінальних романах описано відносини між центром і периферією Британської імперії (Індія, США, Кариби, Південна Африка); а переклад здійснюється з англійської як глобальної мови на українську як супермікрмову (за соціолінгвістичною класифікацією О. Ткаченка).

Індієць, індус, хінді

Переклад П. Тарашука, роман «Молодість» Дж. М. Кутзее:

Perhaps that is the explanation for all of Ganapathy's absences: there is a beautiful *Indian girl* living with him, and he prefers making love to her, practicing Tantra, deferring orgasm for hours on end, to writing machine code for Atlas [16: 65].

Можливо, саме це пояснює всі прогули Ґанапаті: з ним живе гарна *дівчина-індійка*, і він воліє кохатися з нею, практикувати тантру й годинами затримувати оргазм, а не писати машинні коди для комп'ютера [11: 358].

Англійський етнонім *Indian*, за визначенням Оксфордського словника англійської мови, вживається на позначення громадянина Індії чи вихідця з півострова Індостан. В українській мові *Indian* має два відповідники: індієць (за СУМом, загальна назва населення Індії та Пакистану) та індіанець – корінний мешканець Північної Америки. Оскільки дія романів відбувається на теренах колишньої Британської імперії, цілком виправдано до англійського *Indian* дібрано українські відповідники *індієць*, *індійка*, *індійці*.

Переклад Р. Семківа і Н. Куликової, роман «Білі зуби» З. Сміт:

"I've known Sam for years, and his wife seems a quiet sort. They're not the royal family, you know. They're not *those kind of Indians*" [19: 46].

Я знаю Сема дуже давно, а його, дружина, здається, з вельми тихих. Вони ж не королівська родина. Вони зовсім не *такі індуси* [14: 73].

У «Білих зубах» одна подружня пара чекає в гості іншу, і дружина хвилюється, що їм приготувати, адже, мабуть, вони – вегетеріанці. Чоловік її запевняє, що вони – *not those kind of Indians*, тобто, не варто турбуватися – вони їдять м'ясо. Українські перекладачі замінюють етнонім *Indian* словом *індуси* (у СУМі – це послідовники індуїзму), тобто впроваджують у текст перекладу конфесіонім.

Переклад Н. Трохим, роман «Опівнічні діти» С. Рушді:

'We are not like *Indians*, always making battles.' Aziz, with Tai in his head, does not feel *Indian* [18: 37–38].

"Ми не такі, як *індуси*, що вічно воюють". Азіз зі своїм Теєм у голові не відчувається *індусом* [13: 47].

Стратегія перекладачки ідентична: етнонім замінено в українській версії на конфесіонім. Тут мовець протиставляє Нас Іншим – *Indians*, занадто запальним та войовничим. Оскільки в обох вищенаведених випадках когось визначають як Інших на основі певних цінностей чи суб'єктивних характеристик, така перекладацька підміна просто замінює етнічні стереотипи релігійними. Однак ширший контекст не дозволяє цього робити.

Переклад Р. Семківа і Н. Куликової, роман «Білі зуби» З. Сміт:

Samad and Alsana Iqbal, who were not *those kind of Indians* ... who were, in fact, not *Indian at all but Bangladeshi* [19: 46].

Самад і Алсана, котрі не були аж *такими індусами* ... й котрі, фактично, взагалі *індусами* не були, бо були *бангладешцями* [14: 73–74].

Переклад Н. Трохим, роман «Опівнічні діти» С. Рушді:

'*Kashmiris* are different. Cowards, for instance. Put a gun in a *Kashmiri's* hand and it will have to go off by itself – he'll never dare to pull the trigger. We are not like *Indians*, always making battles.' Aziz, with Tai in his head, does not feel *Indian* [18: 37–38].

«*Каширці* не такі. Вони боягузи. Вкладіть у руки *каширця* зброю, і вона мусила б вистрелити сама – він ніколи не посміє натиснути на гачок. Ми не такі, як *індуси*, що вічно воюють». Азіз зі своїм Теєм у голові не відчувається *індусом* [13: 47].

Indian в оригіналі – це не стільки етнонім, скільки політонім, що визначає громадянство персонажів, а протиставляються йому вужчі політоніми – *Bangladeshi* та *Kashmiri*. У такому контексті український переклад *індуси* вже виглядає як мінімум недоречно, бо протиставлення ведеться на різних рівнях – політичного громадянства та релігійної належності. І вже зовсім неадекватним виглядає цей переклад у контексті

всього роману, адже ні Самад та Алсана Ікболи з «Білих зубів», ані Тей та Азіз з «Опівнічних дітей» не просто не були ні індусами, ні індіями – вони були мусульманами, а їхня мусульманська ідентичність відіграє вагомий роль в обох романах. Українські перекладачі підмінили політичну ідентичність персонажів ідентичністю більш стереотипною – релігійною. А те, що така підміна в обох романах є непоодиноким і систематичним, свідчить про, якщо не свідому, то принаймні планомірну стратегію перекладача, у результаті якої протистояння в українських версіях цих романів набуває зовсім іншого характеру.

Переклад Р. Семківа і Н. Куликової, роман «Білі зуби» З. Сміт:

Shiva was the only *Hindu* on the staff – this stood as tribute to his waitering skills, which had triumphed over religious differences [19: 47].

Шіва був єдиним *xindi* серед усього цього персоналу, проте йому прощали відмінності у релігійних поглядах з огляду на його винятковий дар офіціанта [14: 75].

Переклад Н. Трохим, роман «Опівнічні діти» С. Русді:

Naseem cowers on the bed as about thirty-five Sikhs, *Hindus* and untouchables throng in the smoke-filled room [18: 39].

Назім втискається в ліжку, а поряд з тридцять п'ять сікхів, *xindi* і недоторканих товпляться у кімнаті, заповненій димом [13: 48–49].

СУМ визначає *xindi* як державну мову Індії, і жодне інше лексикографічне джерело не тлумачить його як віросповідання, тому й не можна використовувати його для перекладу англійського *Hindu*. Його словниковий відповідник – це *induїст*, або рідше, *індус*. Тому в інших місцях Н. Трохим таки використовує ці відповідники.

Переклад Н. Трохим, роман «Опівнічні діти» С. Русді:

He was teaching them to hate, wife. He tells them to hate *Hindus and Buddhists and Jains and Sikhs* and who knows what other vegetarians. Will you have hateful children, woman? [18: 50–51].

Він учив їх ненавидіти, жінко. Він казав їм ненавидіти *індусів і буддистів і джайністів і сікхів* і всіляких вегетаріанців. Ти бажала б мати дітей, сповнених ненависти, жінко? [13: 61].

Переклад Н. Трохим, роман «Опівнічні діти» С. Русді:

The film was made for *Hindu audiences*; in Delhi it had caused riots. Muslim Leaguers had driven cows past cinemas to the slaughter, and had been mobbed [18: 61].

Фільм був розрахований на *глядачів-індуїстів*; у Делі він викликав заворушення. Члени Мусульманської Ліги приводили корів перед кінотеатри, щоб влаштувати різню, і наражались на напади юрби [13: 71].

Дослідниця українського перекладу «Білих зубів» О. Волченко [1] зараховує релігійні номінації до групи реалій, керуючись класичним визначенням Р. Зорівчак, за яким реалії – це «одиниці, основне лексичне значення яких вміщає ... традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [3: 58]. Ключовим тут є слово «чужий», яке від початку налаштовує перекладача на те, що треба з цією чужістю щось робити.

Внаслідок перекладацьких інтерпретацій в українському тексті романів «Опівнічні діти» та «Білі зуби» з'являється плутанина з ідентичностями персонажів, де політична належність підміняється релігійною, віросповідання – мовною ознакою. Там, де постколоніальні автори конструюють нейтральну ситуацію, українські перекладачі переводять її на рівень стереотипів. Не виключено, що це відбувається під впливом українських складників ідентичності, де відмінна мова та віросповідання займають вагомий місце в конструванні Іншого.

Британці чи англійці?

Англомовні номінації *British* та *English* знаходяться між собою у гіпогіперонімічному відношенні. *British* – це більш загальний політонім, що може включати не лише мешканців Британських островів (англійців, валійців, шотландців та ірландців), але навіть громадян колоній Британської імперії. *English* – це вужчий етнонім на позначення власне жителів Англії.

Роман «Опівнічні діти» С. Рушді розкриває період завершення імперського домінування Великобританії в Індії та Пакистані та про перші роки незалежності. *The British* в романі – це збірна назва на позначення панівної політичної сили, і навіть коли персонаж каже *we British*, то він в першу чергу ідентифікує себе з державою, а не з конкретним етносом.

Переклад Н. Трохим, роман «Опівнічні діти» С. Рушді:

... in August 1947, *the British*, having ended the dominion of fishing-nets, coconuts, rice and Mumbadevi, were about to depart themselves; no dominion is everlasting [18: 124].

... у серпні 1947-го *англійцям* увірвалося панування над рибальськими сітями, кокосовими горіхами, рисом і Мумбадеві, і самі вони мали звідти забратися: бо жодне панування не вічне [13: 134].

Переклад Н. Трохим, роман «Опівнічні діти» С. Рушді:

A whim, Mr Sinai... you'll permit a departing colonial his little game? We don't have much left to do, *we British*, except to play our games [18: 126].

Примха, пане Сінай... ви дозволите від'їжджаючому колоністові таку невеличку забаву? Не так уже й багато залишилося *нам, англійцям*, поза тим, щоб бавитися в наші ігри [13: 136].

В українській мові також існує два слова – *британці* та *англійці*, які можна вважати більш-менш точними відповідниками наведених вище англійських номінацій. Однак у різних романах і в різних перекладачів бачимо, що *British* перетворилося на *англійці*. Перспектива постколоніальних авторів, як С. Рушді, так і З. Сміт, зміщується в бік Іншого, який відповідає центру Британської імперії. У цьому й завдання постколоніальної літератури – розробити парадигму «відмінності на рівних умовах» [7: 35].

Коли ж ідеться про взаємодію з Іншим для опису постколоніальної мімікрії С. Рушді вживає етнонім *English*. В українському перекладі знову бачимо *англійць*, оскільки академічний СУМ прирівнює значення обох слів: «БРИТАНЦІ, заст. Англійці».

Переклад Н. Трохим, роман «Опівнічні діти» С. Рушді:

... Ahmed Sinai's voice has changed, in the presence of *an Englishman* it has become a hideous mockery of an Oxford drawl [18: 127].

... вимова Ахмеда Сіная змінилася, у присутності *англійця* вона обернулася страшною пародією на оксфордську манеру з розтягуванням слів [13: 137].

Переклад Р. Семківа і Н. Куликової, роман «Білі зуби» З. Сміт:

Alsana was from a respected old Bengal family and had read her *English history*... [19: 52].

Алсана походила з поважної й давньої бенгальської сім'ї, а тому читала *британську історію*... [14: 82].

В останньому випадку стратегія перекладачів діаметрально протилежна, тут спостерігаємо «розтріскування» [2] смислу в перекладі через заміну Іншого Чужим.

При перекладі романів Дж. М. Кутзее «Дитинство. Молодість. Літня пора», де також немало роль займають відносини між британцями, білими африканерами та чорношкірим населенням Південної Африки, перекладач П. Тарашук, на відміну від Н. Трохим та Р. Семківа і Н. Куликової, дотримується буквалістичного підходу. Саме такий переклад, за А. Савенцем, що є основним прийомом очуження, свідчить про «готовність сприйняти неспотворену ідентичність Іншого, про усвідомлену постколоніальну перспективу перекладача, його намагання розширити світоглядний і естетичний горизонт своїх читачів» [4: 20].

Переклад П. Тарашука, роман «Молодість» Дж. М. Кутзее:

The British magazines are dominated by dismayingly modest little poems about everyday thoughts and experiences, poems that would not have raised an eyebrow half a century ago. What has happened to the ambitions of poets here in Britain? ... But perhaps he is judging the British too hastily [16: 25].

У британських журналах переважали страхітливо скромні віршики про повсякденні думки і враження, віршики, на які ніхто б не звернув уваги півстоліття тому. Що сталося з амбіціями поетів тут, у Британії? ... А можливо, він судить британців надто покvapно [11: 257].

У більшості випадків, де постколоніальні автори зберігають відносини колонізатор-колонізований у політичній площині, в перекладі, внаслідок заміни політоніма етнонімом, відбувається «демонізація Іншого» з присвоєнням йому стереотипних негативних характеристик. Репрезентацію Іншого в негативному світлі можна трактувати як відображення у перекладі страху перед Іншим, який у цільовій культурі набуває винятково етнічних характеристик.

Білі, чорні, кольорові

Терміни «індієць/індус» чи «британський/англійський» чи визначали ідентичність персонажів передусім з теренів колишньої Британської імперії. Ідентифікація персонажів за кольором шкіри займає центральне місце в романі «Пісня Соломона» американки Т. Моррісон.

Найменше проблем у всіх без винятку перекладачів виникло з перекладом слова *white* – *білий* саме тому, що відбувається позитивна ідентифікація з персонажем. У наступному прикладі О. Король навіть випускає іменник «люди» після означення «білі».

Переклад О. Короля, роман «Пісня Соломона» Т. Моррісон:

“You? You’re going to kill *people*?”

“Not people. *White people*” [17: 100].

- Ти... ти вбиватимеш *людей*?

- Не людей. *Білих* [12: 165].

В англомовних оригіналах чорношкірі персонажі позначаються переважно трьома етнонімами: *Black*, *Negro* та *Nigger*. За конотаціями Оксфордський словник англійської мови визначає *Black* як нейтральне, *Negro* – як застаріле та іноді образливе, а *Nigger* – пейоративне. Приблизно з такою частотою, у порядку спадання, їх і вживають автори в проаналізованих романах. Іншою важливою рисою усіх розглянутих текстів є те, що ці три слова вживаються як на позначення Нас (між чорношкірими персонажами), так і Інших (для маркування расової відмінності).

Переклад О. Короля, роман «Пісня Соломона» Т. Моррісон:

Every *nigger* I know wants to be cool [17: 78].

Дояре, кожен *негритос*, із усіх, кого я тільки знаю, хоче бути холоднокровним [12: 126].

Переклад П. Тарашука, роман «Молодість» Дж. М. Кутзее:
NIGGER GO HOME say slogans painted on walls [16: 45].

«Негрюки, геть з країни!» – повідомляють гасла, намальовані на стінах [11: 310].

З наведених вище прикладів видно, що синонімічний ряд українських відповідників набагато багатший від оригінального. Але на відміну від першотворів, у перекладах добір того чи іншого слова одразу маркує Свого (напр. *темношкірий, чорношкірий, негритос, негреньятко*) чи Чужого (*чорний, негр, негрюки, нігер, негрисько*).

Крім «чорних» та «білих» персонажів, дійові особи характеризуються також англійським словом *colo(u)red*. Причому Т. Моррісон вживає його на позначення будь-якої небілої особи, але перекладач трактує його як синонім до *black*. Таким чином, український переклад не допускає жодної амбівалентності при означуванні Іншого.

Переклад О. Короля, роман «Пісня Соломона» Т. Моррісон:

The next day a *colored* baby was born inside Mercy for the first time [17: 13].

Наступного дня в «Милосерді» вперше за всю його історію народилося *негреньятко* [12: 15].

Переклад О. Короля, роман «Пісня Соломона» Т. Моррісон:

High toned and high yellow, she believed what her mother was also convinced of: that she was a prize for a professional *man of color* [17: 255].

Шляхетна, майже світлошкіра, вона вважала, – а мама була цього певна, – що ошасливить своєю особою якогось порядного освіченого *негра* [12: 198].

Як і у випадку з етнонімами, український переклад тут чітко розташовує синоніми на різних емоційних полюсах.

Дж. М. Кутзее, натомість, використовує *coloured*, коли говорить про людей, що не належать ні до чорної, ні до білої раси. У наступному прикладі перекладач уточнює слово «африканці» означенням «чорні», відсутнім у першотворі.

Переклад П. Тарашука, роман «Молодість» Дж. М. Кутзее:

In this mythical Cape the *Coloured people* were rooted, and to a lesser extent the Afrikaners too, but *Africans* were aliens, latecomers, as were the English [15: 232].

В цій міфічній Капській провінції, куди навідуються, як він казав, духи готтентотів, *кольорові* мають своє коріння, так само, але меншою мірою, й африканери, а от *чорні африканці* чужі, примандрували згодом, ззовні, як і англійці [11: 632].

Переклад П. Тарашука, роман «Молодість» Дж. М. Кутзее:

He longed for the day when everyone in South Africa would call themselves nothing, neither African nor European nor white nor black nor anything else, when family histories would have become so tangled and intermixed that people would be ethnically indistinguishable, that is to say – I utter the tainted word again – *Coloured* [15: 233].

Він тужив за днем, коли кожен у Південній Африці ніяк не називатиме себе: ані африканцем, ані європейцем, ані білим, ані негром, ані кимсь іншим, коли родинні історії так заплутаються й перемішаються, що людей буде годі етнічно розрізнити, тобто вони будуть – я знову вживаю це ганебне слово – *кольоровими* [11: 632].

Для Дж. М. Кутзее слово «кольоровий» є символом як доколоніальної дійсності, так і деколонізації. Це та відкритість до Іншого, яка, за словами А. Дженмохамеда, є наслідком звільнення «від кодів та мотивів глибшої, колективної класифікаційної системи власної культури» [9: 22]. Буквально наслідуючи оригінал, П. Тарашук зберігає закладений автором смисл Іншого.

В «Опівнічних дітях» є епізод, де колір шкіри та релігія сходяться. Парафіянка запитує молодого священика, якого кольору Ісус Христос, а той, за напучуванням єпископа, відповідає: блакитного.

Переклад Н. Трохим, роман «Опівнічні діти» С. Рушді:

God is love; and the Hindu love-god, Krishna, is always depicted with *blue* skin. Tell them *blue*; it will be a sort of bridge between the faiths; gently does it, you follow; and besides *blue is a neutral sort of colour*, avoids the usual colour problems, gets you away from *black and white* [18: 137–138].

Бог це любов; і індійський бог любови, Крішна, завжди зображався із *блакитною* шкірою. Кажіть їм – *блакитний*; це буде своєрідний міст між релігіями; робіть це делікатно, розумієте; і крім того, *блакитний колір досить нейтральний*, його не стосуються звичайні дилеми з відтінками, він тримається здала *від чорного і від білого* [13: 148].

З кольороназвами у перекладачки труднощів не виникає, однак промовистим є переклад «він тримається здала від чорного і від білого» вислову, що в оригіналі звучить як «це відволіче увагу від чорного і білого». На позір незначне смислове відхилення набуває більшої ваги в ширшому контексті. Зображення Ісуса блакитношкірим – це відчайдушна спроба християнської церкви втриматися на Індійському субконтиненті, коли навколо вирують бунти проти «білих богів для білих людей» [13: 150]. Так С. Рушді іронізує над тривалим прагнення церкви облілити і озахіднити християнство. Образ блакитного Ісуса – це символ постколоніальної гібридності. «Триматися здала» означало б проігнорувати її, тимчасом як кожен із досліджуваних авторів ставить її в центр свого дискурсу.

Висновки

З усіх перекладачів, П. Тарашук єдиний дотримується буквалістичної стратегії відтворення етнонімів в українському перекладі, хоча й він не уникає власних інтерпретацій. У постколоніальній літературі такий підхід виправдовує себе, оскільки дозволяє зберегти закладену автором першотвору перспективу Іншого. У перекладі «Опівнічних дітей» Н. Трохим відбулася підміна політоніма *британці* на етнонім *англійці*, інші численні етнономінації роману в перекладі відтворено точно. Додаткові інтерпретації етноназв та вказівок на колір шкіри виявлено в перекладах «Пісні Соломона» О. Короля та «Білих зубах» Р. Семківа і Н. Куликової.

Заміна у перекладі номінації однієї категорії номінацією іншої, зокрема, етноніма конфесіонімом чи політоніма етнонімом, або надавання перекладним відповідникам додаткових конотацій призводить до зміщення оригінальних акцентів в постколоніальних текстах. Як наслідок, переклад не допомагає позбутися стереотипних означень, а навпаки – підсилює їх.

1. Волченко О. Засоби передачі реалій в українському перекладі роману Зеді Сміт «Білі зуби» / О. Волченко // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. — Кіровоград, 2012. — С. 104–107. — (Серія : Філологічні науки (мовознавство), Випуск 104 (1)).
2. Ємець-Доброносорова Ю. Дійсність Чужого / Ю. Ємець-Доброносорова // Критика. — Число 10 (120). — Жовтень, 2007. — С. 22–27.
3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад / Р. П. Зорівчак. — Львів : Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1989. — 215 с.
4. Савенець А. Переклад на сторожі іншости / А. Савенець // Критика. — Число 11–12 (181–182). — Листопад–грудень, 2012. — С. 20–23.

5. Саїд Е. В. Орієнталізм / Едвард В. Саїд ; пер. з англ. В. Шовкун. – Київ : Основи, 2001. – 511 с.
6. Святюк Ю. В. Семантика та функціонування етнономінацій у сучасній англійській мові / Ю. В. Святюк. / автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Донецьк, 2005. – 20 с.
7. Ashcroft B. *The Empire Writes Back* / B. Ashcroft, G. Griffiths, H. Tiffin. – London ; New York : Routledge, 2008. – 284 p.
8. Bhabha H. K. *Cultural Diversity and Cultural Differences* / H. K. Bhabha // *The Post-Colonial Studies Reader* / ed. by B. Ashcroft, G. Griffiths, H. Tiffin. – London ; New York : Routledge, 2004. – P. 206–209.
9. JanMohamed A. R. *The Economy of Manichean Allegory* / Abdul R. JanMohamed // *The Post-Colonial Studies Reader* / ed. by B. Ashcroft, G. Griffiths, H. Tiffin. – London ; New York : Routledge, 2004. – P. 18–23.
10. Olson G. A. *Encountering the Other: Postcolonial Theory and Composition Scholarship* / G. A. Olson // *Journal of Advanced Composition*. – Vol. 18.1. – Memphis, TN : Association of Teachers of Advanced Composition, 1998. – P. 45–55.

Використані тексти:

11. Кутзее Дж. М. *Дитинство. Молодість. Літня пора* / Дж. М. Кутзее ; пер. з англ. П. Тарашука. – Харків : Фоліо, 2012. – 669 с.
12. Моррісон Т. *Пісня Соломона* / Т. Моррісон ; пер. з англ. О. Короля. – К. : Юніверс, 2006. – 376 с.
13. Рушді С. *Опівнічні діти* / С. Рушді ; пер. з англ. Н. Трохим. – К. : Юніверс, 2007. – 704 с.
14. Сміт З. *Білі зуби* / З. Сміт ; пер. з англ. Н. Куликової, Р. Семківа. – К. : Смолоскип. – 2009. – 616 с.
15. Coetzee J. M. *Summertime* / J. M. Coetzee. – London : Vintage Books, 2010. – 266 p.
16. Coetzee J. M. *Youth* / J. M. Coetzee. – London : Secker & Warburg, 2002. – 169 p.
17. Morrison T. *Song of Solomon* / T. Morrison. – London : Vintage Books, 2004. – 338 p.
18. Rushdie S. *Midnight's Children* / Salman Rushdie. – London: Vintage. – 1995. – 464 p.
19. Smith Z. *White Teeth* / Zadie Smith. – New York : Vintage International. – 2001. – 450 p.

**ETHNICITY, DENOMINATION, RACE IN POSTCOLONIAL
LITERATURE: LOST IN TRANSLATION**

Tetyana Dytyna

*Lviv Ivan Franko National University
1 Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine
tetyana_dytyna@yahoo.com*

The article follows the ways of representing the Other through ethnic nominations and other terms of identifying nationality, religious affiliation or skin color in the English-language postcolonial literature and its Ukrainian translations. It exposes the influence of ethnicity, religion and race on translation strategies. The author maintains that the substitution of one category of nomination by the other category or additional connotations given to translation correspondences in the process of translation lead to shifts of original accents of postcolonial texts.

Key words: translation, post-colonialism, the Other, ethnic nomination, identity.

**ЭТНИЧНОСТЬ, КОНФЕССИОНАЛЬНОСТЬ, РАСА В
ПОСТКОЛОНИАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ: ТРУДНОСТИ ПЕРЕВОДА****Тетяна Дытына**

*Львовский национальный университет им. Ивана Франко
ул. Університетська 1, Львов, 79000
tetyana_dytyna@yahoo.com*

В статье исследованы способы репрезентации Другого через этнономинации и другие термины идентификации национальности, религиозной принадлежности или цвета кожи в англоязычной постколониальной литературе и в украинских переводах. Раскрыто влияние этничности, религии, расы на переводческие стратегии. Автор выяснила, что замена при переводе номинации одной категории номинацией другой или придание переводным соответствиям дополнительных коннотаций приводит к смещению оригинальных акцентов постколониальных текстов.

Ключевые слова: перевод, постколониализм, Другой, этнономинация, идентичность.

Стаття надійшла до редколегії 16.08.2014

Прийнята до друку 17.10.2014